

Nuorisoalan kattojärjestö Allianssin lausunto oikeusministeriölle julkisuuslain ajantasaistamista koskevasta työryhmämietinnöstä

Viite: VN/27452/2020

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäsenenä on noin 150 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Oikeusministeriölle

Nuorisoala kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntoaan seuraavaa:

Yleistä

Nuorisoala pitää julkisuusperiaatetta olennaisena osana avointa, demokraattista yhteiskuntaa. Tiedonkäsittelyä koskeva toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut merkittävästi nykyisen julkisuuslain voimassaolon aikana. Nuorisoala katsookin, että julkisuuslain ajantasaistaminen ja selkeyttäminen on siten lähtökohtaisesti tarpeellista. Nuorisoala suhtautuu kriittisesti esitettyyn julkisuuslain soveltamisalan laajentamiseen.

Nuorisoala katsoo työryhmän mietinnön mukaisesti, että avustuksilla pääasiassa toimivien yleishyödyllisten oikeushenkilöiden, kuten yhdistysten ja säätiöiden, sisällyttäminen julkisuuslain soveltamisalaan ei ole lähtökohtaisesti perusteltua.

Nuorisoala toteaa, että julkisuusperiaate edistää sekä lasten että nuorten osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksia, sananvapautta ja oikeusturvan toteutumista. Nuorten kohdalla näiden oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää kuitenkin nuorten huomioimista omana erityisryhmänään. Nuorisoala korostaakin, että nuorten osalta erityisiä toimenpiteitä tarvitaan sekä julkisuusperiaatteen toteutumiseksi että nuorten suojelemiseksi julkisuusperiaatteesta poikkeamalla.

Nuorisoala korostaa nuorten huomioimista omana erityisryhmänään lainvalmistelussa sekä ennakoivasti että jo tehtyjen päätösten osalta. Julkisuuslakiin liittyy edellä mainituilla tavoin nuoriin olennaisesti liittyviä erityispiirteitä, minkä vuoksi nuorisoala korostaa voimakkaasti julkisuuslain uudistamisen yhteydessä erityistä tarvetta nuorivaikutusten

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

nuorisoala.fi

info@nuorisoala.fi

arviointiin.

Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen

Nuorisoala yhtyy voimakkaasti työryhmän lopputulemaan siitä, että avustuksilla pääasiassa toimivien yleishyödyllisten oikeushenkilöiden, kuten yhdistysten ja säätiöiden, sisällyttäminen julkisuuslain soveltamisalaan ei ole perusteltua muun muassa järjestöautonomian vuoksi. Kuten työryhmäkin päätyi toteamaan, hankintalain mukaisesta julkisoikeudellisen laitoksen määritelmästä johdettu soveltamisalakriteeri olisi tuonut soveltamisalaan myös sellaiset yleishyödylliset yhteisöt ja säätiöt, joiden saamien avustustusten osuus on yli 50 % niiden toiminnan rahoituksesta. Tämä ei olisi muun muassa erittäin merkittävästi lisääntyvän hallinnollisen työn näkökulmasta järkevää.

Mietinnössään työryhmä on päätenyt kuitenkin esittämään, että jatkossa julkista hallintotehtävää hoitavat organisaatiot soveltaisivat uutta lakia siitä riippumatta, sisältykö julkisen hallintotehtävän hoitamiseen julkisen vallan käyttöä vai ei. Voimassa olevan julkisuuslain mukaan lakia sovelletaan julkista tehtävää hoitaviin yhteisöihin, laitoksiin, säätiöihin ja yksityisin henkilöihin vain niissä tehtävissä, joissa edellä mainitut käyttävät julkista valtaa. Työryhmän mietinnön ehdotuksen mukaisesti uutta lakia sovellettaisiin lisäksi julkisyhteisön, valtion liikelaitoksen tai julkisyhteisöiden yhteisessä määräysvallassa olevaan yhteisöön tai säätiöön ja näiden määräysvallassa oleviin tytäryhteisöihin ja tytärsäätiöihin pois lukien mainittujen organisaatioiden kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuva taloudellinen toiminta. Vastaavaa säännöstä ei ole nykyisessä julkisuuslaissa. Lisäksi työryhmä esittää myös viranomaisen asiakirjan käsitteen kautta tapahtuvaa soveltamisalan laajentamista: jatkossa viranomaisen asiakirjojen julkisuuteen ei vaikuta se, käyttääkö viranomainen ostopalveluja tai muita toimeksiantoja tehtäviensä hoitamiseksi.

Nuorisoala suhtautuu esitettyyn julkisuuslain soveltamisalan laajentamiseen kriittisesti. Perustuslaki ei lähtökohtaisesti edellytä soveltamisalan laajentamista julkisen hallintotehtävän ulkopuolelle. Lisäksi hallintomenettelyllisten vaatimusten tuominen yksityisoikeudellisten yhteisöjen piiriin tässä laajuudessa tuonee mukanaan tarpeetonta kuormitusta ja epäselvyyttä. Nykyisen julkisuuslain soveltaminen on osoittautunut hankalaksi jo viranomaisille, joten voikin olettaa, että tietopyyntöjen käsittely ja salassapitosäännösten tulkinta olisi tätäkin vaativampaa yhteisöissä, joiden palveluksessa ei välttämättä ole yhtään oikeudellista osaamista. Soveltamisalan laajentamisella aiheutetaan pahimmillaan merkittävää, ennakoimatonta hallinnollista taakkaa esimerkiksi ylioppilaskunnille ja säätelyn piiriin joutuville järjestöille. Nuorisoala huomauttaa, että tältä osin valmistelutyössä ei ole tehty riittävästi vaikutusten arviointia: esimerkiksi edellä kuvattua hallinnollista taakkaa tai soveltamisalan laajentamisen muita taloudellisia vaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu valmistelutyössä.

Salassapitovelvoitteet

Nuorisoala tuo esiin huolensa nykyisen julkisuuslain mukaisten salassapitoperusteiden soveltamisesta sekä viranomaisten osaamattomuudesta soveltaa salassapitoperusteita. Nuorisoalalla työskentelevät ammattilaiset raportoivat säännöllisesti, että salassapitovelvoitteisiin vedoten tarpeellinen tieto nuoren asioista ei kulje riittävällä tavalla nuorten parissa toimivien ammattiryhmien välillä. Erityisesti opiskeluhuollon siirryttyä

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

nuorisoala.fi

info@nuorisoala.fi

hyvinvointialueille on korostunut tiedonkulkuun liittyvän ongelmien opiskelu- ja koulujen sekä oppilaitosten välillä.

Tiedonsaantioikeudet

Työryhmän mietinnön mukaan julkisuuslaissa mainittaisiin jatkossakin nimenomaisesti lapsen etu asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoituksena. Nuorisola pitää lapsen edun mainitsemista jatkossakin lain tasolla erittäin tärkeänä asiana. Vaikka lapsen edun turvaamisesta säädetään myös erityislainsäädännössä, julkisuuslailla on yleislakina merkittävä ohjaava tehtävä.

Lastensuojelulain 25 § asettaa laajalle joukolle lasten ja nuorten parissa työskenteleviä tai luottamustehtävässä toimivia velvollisuuden lastensuojeluilmoituksen tai rikosilmoituksen tekemiseen. Ilmoitus tulee tehdä nimellisenä ja asianosaisille käytännössä lähes aina välittyä ilmoittajan henkilöllisyys. Nuorisola katsoo, että julkisuuslakia uudistettaessa olisi hyvä etsiä keinoja, joilla taataan nykyistä parempi turva lainsäädännön velvoittamana ilmoitusta tekeville.

Tietopyynnöt

Esitettyssä laissa säädettäisiin menettelysäännöksistä tiedon pyytämiseksi julkisia henkilötietoja sisältävästä viranomaisen asiakirjasta. Pykälän tarkoituksena on sovittaa yhteen viranomaisen asiakirjassa olevien henkilötietojen julkisuus ja henkilötietojen suoja koskevien vaatimusten kanssa sellaisten henkilötietojen osalta, joita ei ole säädetty salassa pidettäviksi. Pyydettyä asiakirjaa, joka sisältää julkisia henkilötietoja, tiedon pyytäjän olisi viranomaisen pyynnöstä ilmoitettava henkilötietojen käyttötarkoitus ja muut sellaiset tiedot, joita viranomainen tarvitsee arvioidakseen, onko tiedonsaajalla henkilötietojen suoja koskevan lainsäädännön mukaan oikeus käsitellä tietoja. Viranomainen voisi pyytää edellä mainittuja tietoja kuitenkin ainoastaan, jos kyse on henkilötiedoista, joiden käsittelyyn liittyy erityisiä riskejä ottaen huomioon tietojen luonne, määrä ja niiden merkitys yksityiselämän suojan kannalta tai jos pyynnön perusteella syntyy perusteltu epäily siitä, että annettuja tietoja on tarkoitus käsitellä ilman tietosuojasääntelyn mukaista laillista perustetta.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että esimerkiksi lapsiin tai muihin erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin liittyvät julkiset henkilötiedot voisivat olla laadultaan tai merkitykseltään sellaisia, joiden käsittelyyn voidaan arvioida liittyvän erityisiä riskejä. Nuorisola pitää erityisen tarpeellisina, että lapset (alle 18-vuotiaat) mainitaan perusteluissa nimenomaisesti erikseen. Tämä korostaa kattavan riskiarvioinnin merkitystä juuri alaikäisten kohdalla.

Viranomaisen velvollisuus edistää tiedonsaantia

Työryhmämietinnössä ehdotetaan säädettäväksi viranomaisille asetetuista yleisistä velvollisuuksista edistää tiedonsaantia. Ehdotetun lain 23 § koskee viranomaisen viestintää. Sen mukaan viranomaisen viestinnän olisi oltava asiallista, selkeää ja

Suomen nuorisolaan kattojärjestö Allianssi ry

Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

nuorisola.fi

info@nuorisola.fi

ymmärrettävää ja siinä olisi otettava huomioon eri asiakasryhmien tarpeet. Perusteluissa viranomaiset veloitetaan arvioimaan, mitkä olisivat ne henkilöryhmät, joiden tarpeet olisi erityisesti otettava viestinnässä huomioon. Yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitaan nimenomaisesti lapset ja nuoret yhtenä näin huomioitavana ryhmänä. Nuorisoala pitää nuorten mainintaa erityisenä henkilöryhmänä erittäin tärkeänä. Samalla nuorisoala muistuttaa, etteivät nuoret muodosta homogeenista ryhmää: esimerkiksi erilaisiin vähemmistöihin kuuluvien tai vammaisten nuorten oikeudet vaativat toteutuakseen erityistä huomiota.

Nuorisoala korostaa, että nuorilla on sekä YK:n lasten oikeuksien sopimuksen, perustuslain että nuorisolain turvaamat oikeudet osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Jotta tämä oikeus voisi tosiasiallisesti toteutua, nuoren on saatava riittävästi tietoa itseään koskevista asioista. Valitettavasti erityisesti nuorille suunnattua viranomaisviestintää on tällä hetkellä valitettavan vähän tai se ei ole nuorten näkökulmasta kovinkaan ymmärrettävää tai saavutettavaa. Viranomaiset myös tuottavat valitettavan vähän nimenomaisesti nuorille suunnattua materiaalia taikka se on laadultaan heikkoa. On keskeistä, että viranomaisten nuorille suunnattu viestintä ei jää yksittäisten hankkeiden tai yksittäisten asiasta innostuneiden viranhaltijoiden varaan.

Helsingissä 16.2.2024

Aleksis Sandroos
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

*Lisätiedot: talous- ja hallintojohtaja Juuso Luomala
juuso.luomala@nuorisoala.fi, 040 745 9182*

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi